

C'HORIVA

CERVANTES

AR VATEZH DIWALLET-MAT

AR C'HLOAREG SORSER

PLAUTUS

AR PODAD AOUR

troet

gant Roparz Hemon

SKRID 49 1988

CERVANTES

AR VATEZH DIWALLET-MAT

AR C'HLOAREG SORSER

PLAUTUS

AR PODAD AOUR

aozet e brezhoneg gant

ROPARZ HEMON

SKRID

Kontinuitad da 2 krid evit produc muntan - 80171 let da vechi krid
da - krid 82 Pout 20100 Douarnenez

E niverenn 48 *Skrid* hon eus embannet aozadurioù gant Roparz Hemon diwar Carlo Gozzi "Ar Roue Karv" ha diwar Lope de Rueda "An Avaloù".

Setu bremañ daou bezh-c'hoari gant Cervantes "Ar Vatezh Vihan Diwallet-Mat" hag "Ar C'hloareg Sorser" hag unan all gant Plautus "Ar Podad Aour".

*Ar Vatezh
Diwallet-Mat*

Cervantes

CERVANTES
AR VATEZH DIWALLET-MAT
AR C'HLOAREG SORSER
PLAUTUS
AR PODAD AOUR

sozel e brezhoneg gant
Roparz Hemon

SKRID

Koumanant da *Skrid* evit peder niverenn : 60,00 lur; da vezañ kaset
da : *Denez, Ri, Ploare 29100 Douarnenez*

E niverenn 49
miz Gouere 1988
diskleriet hervez lezenn
ti-moulañ prevez
Rener : Gwendal Denez
Ri, Ploare 29100 Douarnenez
© 1988 pep gwir miret strizh

Priz : 30,00 lur

Ar Vatezh
Diwallet-Mat
aozet diwar bezh-c'hoari
Cervantes

Ar Vatezh Diwallet-Mat

aozet diwar bezh-c'hoari
Cervantes

Ouzhpenn e romant hollvrudet, *Don Quijote*, en deus **Cervantes** (1547-1616) savet kalzik oberoù, en o zouez pezhioù-c'hoari. An dam vuiañ anezho a zo berr.

Hemañ, berroc'h c'hoazh eget an hini troet ganin e 1942, *Hailhevod an Aotrou Doue* (embannet e Nnn.148-149 *Gwalarn*), n'eo nemet un "etrec'hoañ" (entremés), a gaver el levr *Ocho Comedias y Ocho Entremeses Nuevos*, moulet evit ar wech kentañ e 1615. An titl spagnolek eo *La Guarda Cuidosa* (Ar Gward Evezhiant).

Ar pezh a roan amañ n'eo ket un droidigezh. A-wechoù em eus heuliet tost a-walc'h skrid Cervantes. Hogen peurliesañ n'em eus ket graet. Hag a-wechoù ez on aet pell-tre dioutañ. Krennet em eus niver ar c'hoarierien, ha kemmet penn-da-benn an diwezh (diwar ar poent ma c'houlenner digant ar vatezh ober he choaz).

ROPARZ HEMON

TUD AR C'HOARI

Ar Soudard
Ar Sakrist
Ar C'here
An Aotrou
An Itron, e wreg
Kristina, o matezh

Ar c'hoari a dremen e Bro-Spagn, en amzer gwechall.
Al leurenn a ziskouez ur straed dirak ti bourc'hizien.

Ar soudard a zeu tre, dilhad teuc'h war e dro, e gleze diouzh an tu kleiz, ul lunedenn hirwel diouzh an tu dehou, stag ouzh e c'houriz.

War e lerc'h e teu ur sakrist, dister e zoare.

Ar soudard: Petra 'fell dit, Mab an Ankou?

Ar sakrist: Mab an Ankou! Me a zo graet e kig hag eskern evel doud.

Ar soudard: Ne vern. Peogwir e teuez war va lerc'h, e rankan gouzout piv out ha petra a glaskez er ru-mañ.

Ar sakrist: Lorenzo Aisles eo va anv. Ha me a zo sakrist en iliz ar barrez. Deuet on amañ da glask ar pezh on sur da gavout. Ha te a zeu amañ da glask ar pezh na gavi ket.

Ar soudard: O klask Kristina emañ emichañs!

Ar sakrist: Lavaret ec'h eus! Emao o klask Kristina, a zo matezh en ti-mañ.

Ar soudard: Neuze, diwall, lakepod!

Ar sakrist: Diwall! Dit-te eo diwall penn-beuz!

Ar soudard: Kristina, intent a rez, a zo va dous.

Ar sakrist: Nann, Kristina a zo va dous. Prometet he deus dimezif ganin, ha ganin hepken.

Ar soudard: A-raok ma timezi ganti, te a vo friket da glopenn.

Ar sakrist: Sell ouzh da borpant truilhennek, da vragoù roget, da loeroù toull! Hag e komzez eus frikañ klopennoù!

Ar soudard: Komzet ec'h eus gant Kristina a-wechoù?

Ar sakrist: Meur a wech.

Ar soudard: Roet ec'h eus traoù dezhi?

Ar sakrist: Traoù e-leizh.

Ar soudard: Petra ac'h eus roet dezhi?

Ar sakrist: Boestoù koant ma vez lakaet enno an ostivoù pa deuont eus ti ar marc'hadour, ha pileoù koar, gwenn evel an erc'h.

Ar soudard: Ha petra c'hoazh?

Ar sakrist: O! Traoùigoù all, kalz traoù all, paket e lizhiri, ha war al lizhiri-se em boa merket a bep seurt komzoù flour, evel a blij d'ar merc'hed yaouank.

Ar soudard: Ha petra he deus respontet?

Ar sakrist: Roet he deus din da gompren da intent e mil doare e fell dezhi bezañ va gwreg.

Ar soudard: Mes daoust hag un den-a-iliz a c'hell dimeziñ?

Ar sakrist: Den-a-iliz! Me n'on ket beleg emichañs! Dimeziñ a rin pa garin ha gant an hini a garin, te 'welo!

Ar soudard: Klev 'ta, penn touz! Ar plac'h-se, mar he deus kavet brav da brofoù dister, ne vo ket hanter blijet gant va re. En deiz all em eus kaset dezhi ul lizher a garantez, skrivet war du enep ur baperenn am boa merket warni roll va servij, hag am boa kaset d'ar Roue evit goulenn arc'hant a zo dleet din. Hag ar baperenn-se a oa aet e burevioù ar Roue, ha bet kaset din en-dro gant asant Mestr ar Yalc'h. Ar baperenn-se a dalveze c'hwec'h real da vihanañ.

Ar sakrist: N'ec'h eus roet dezhi ken nemet an dra-se?

Ar soudard: Roet em eus dezhi ivez daeroù, lefivoù, huanadoù, evel ma rank ober unan a zo klafiv gant ar garantez.

Ar sakrist: Ha kanet ec'h eus dirak he frenestr?

Ar soudard: Hirvoudet em eus hepken da ziskouez pegen glac'haret on pa ne c'hallan ket bezañ en he c'hichen.

Ar sakrist: Ma! Me a ra gwelloc'h. Bep tro ma sonan ar c'hleier e sonan eviti. Seniñ a ran hardizh, ha seniñ a ran kreffiv, ha seniñ a ran laouen, dezhi da c'houzout emañ o soñjal enni. Ma vez spontet ha pennfollet alies an holl dud a-ziwar-dro.

Ar soudard: Siwazh! Me n'em eus ket a gleier da seniñ. N'on ket zoken evit lakaat va arc'hant da dintal.

Ar sakrist: Ha petra a respont Kristina da gement a rez eviti?

Ar soudard: Ne sell ket ouzhin. Ne fell ket dezhi kaozeal ganin, nemet evit mallozhiñ bep tro ma kejan ganti. Lezel a ra he zorchouer a-ratozh pe he c'hibellad dour lous da gouezhañ war va fenn. Se a ra bemdez, rak bemdez-c'houlou e teuan amañ da zivall he zi, evel ur c'hi, lemm va lagad evel ur sparfell. Ma ne c'hallan ket tostaat outi, den ebet ne raio keit ha ma vevin. Koulz e vefe deoc'h skampañ buan ac'han, Aotrou Sakrist. Drailhañ ho klopenn am bije graet dija, panevet an doujañs am eus e-keñver an dud-a-iliz.

Ar sakrist: Mar fell dit drailhañ va c'hlopenn evel m'eo drailhet da zilhada, ez po labour d'ober, me 'gred!

Ar soudard: N'eo ket diouzh e zilhada e tleer barn an den. Ur soudard drailhet e zilhada er brezel a zo ken enorus hag ur c'hloareg aet e soutanenn e truilhoù dre forzh studiañ. Bremañ, kerzh kuit, pe me a raio ar pezh am eus prometet.

Ar sakrist: Te a zo dichek peogwir e welez n'eus arm ebet ganin. Gortoz. Chom da ober ged dirak ti da vuiañ-karet. Distreiñ a rin amañ gant ur c'hleze hir a yelo a-dreuz da gorf betek an dornell.

Ar soudard: Kerzh atav, blogom!

Ar sakrist: Ya, ur blogom a zeuio a-benn eus ul langouineg!

Ar sakrist a ya kuit.

Ar soudard: A! Ar merc'hed! Ar merc'hed! N'eus nemet froudennoù ganto! Atav o treiñ gant an avel! Penaos e c'hellez-te, Kristina, ober fae war ur soudard mat, en deus skuilhet e wad evit e vro, ha selaou komzoù flour ur sakrist! Ur sakrist, me 'c'houlenn! Un den ken izel hag ar fank! Perak, Kristina, perak ne sellez ket uheloc'h? Mes me a viro. Me a chomo amañ da zivall na c'hoarvezo droug ebet ganit, oanez kaezh! (*Lakaat a ra e lunedenn-hirwel ouzh e lagad da sellout ouzh un tu eus ar straed*) N'eus den ebet ahont. (*Sellout a ra ouzh an tu all*) Hag ahont, den ebet... Eo... n'eo nemet ur paotrig bihan o redek. (*Sellout a ra ouzh an tu all*) A!... Nann, div seurez hepken oc'h ober ar gest. (*Sellout a ra ouzh an tu all*) Alo! Alo! Unan bennak o tont! Ur paotr! Petra 'fell da hennezh? Hemañ o tostaat. (*Tennañ a ra e lunedenn diouzh e lagad ha kenderc'hel da sellout*) Lavaret e vefe e sell ouzh an ti-mañ. Ya, sellout a ra d'an nec'h, evel da welout ha n'eus nikun ouzh ar prenestr. Ur c'hereour eo diouzh e zoare.

Ur paotr yaouank-flamm a zegouezh. Gwisket eo gant un davarjer ler evel ur c'here. Emañ o tougen ur re votoù en e zorn.

Ar soudard: O klask unan bennak emañ en ti-mañ, va faotr?
Ar c'here: Ya, o klask unan bennak emañ.
Ar soudard: Tu a zo da c'houzout piv emañ o klask?
Ar c'here: Ya 'vat. O klask ar vatezh, da gas dezhi ur re votoù he deus roet din d'ober eviti.
Ar soudard: Labour a ro dit alies?
Ar c'here: Ur wech ar mare.
Ar soudard: Ha ret e vo dit esaeñ dezhi he botoù?
Ar c'here: Ya... Nann... N'eus ket ezhomm marteze. Diouzh ment he zreid int graet, me 'zo sur.
Ar soudard: Paet he deus?
Ar c'here: Nann, mes emañ o vont da baeañ.
Ar soudard: Klev 'ta, paotr. Ro ar botoù-se din, ha me a baeo ac'hanout.
Ar c'here: C'hwi, paeañ ac'hanon! Ar botoù-mañ a zo graet evit ar vatezh, ha n'int ket graet evidoc'h.
Ar soudard: Diod ma'z out! Me a baeo dit ar botoù, hag a roio anezho d'ar vatezh.
Ar c'here: Dezhi e roin ar botoù. C'hwi a baeo mar kirit. (*C'hwibanañ a ra da c'hervel ar vatezh.*)
Ar soudard: Tav 'ta, en anv Doue! Deus amañ. (*Sachañ a ra ar c'here en ur c'hogn*) Ur priz mat a roin dit evit ar botoù, muioc'h eget ar priz a vo paet gant ar vatezh.
Ar c'here: Pegement?
Ar soudard: Pe anv out?
Ar c'here: Manuel.
Ar soudard: Pelec'h emañ da stal?
Ar c'here: Dirak an iliz, e-kichen ar pileroù.
Ar soudard: Mat! Warc'hoazh em bo kalz arc'hant, arc'hant va fae. Ha warc'hoazh ez in e-barzh da stal da baeañ ac'hanout.
Ar c'here: Warc'hoazh! N'eo ket warc'hoazh e fell din bezañ paet.
Ar soudard: Ya, mes... O c'hortoz warc'hoazh e roin dit un dra bennak da gred... Dal! (*Tennañ a ra ur skarz-dent eus e c'hodell.*)
Ar c'here: Petra eo se?
Ar soudard: Ur skarz-dent, ne welez ket?
Ar c'here: Foei! Me ne blij ket din e ve graet goap ac'hanon. Ur skarz-dent! Ma vije unan en aour pe en arc'hant da vihanañ! Mes un tamm koad, a c'haller kaout ur pakad anezho evit daou wenneg!
Ar soudard: Ne gomprenet ket. Pa lakain va dorn em godell da dapout

va skarz-dent, ne gavin mui anezhañ. Neuze e soñjin diouzhtu emañ ganit, hag ez in raktal da baeañ ac'hanout. Mes ma n'eo ket a-walc'h e c'hellez kas ganit ivez va lunedenn ha va gouriz ler.
Ar c'here: Mirit ho lunedenn, ho kouriz hag ho skarz-dent. Ha me a gaso he botoù da Gristina.
Ar soudard: Kristina! Te 'oar hec'h anv neuze!
Ar c'here: Evel just ec'h ouzon hec'h anv.
Ar soudard: Te a gav anezhi koantik, moarvat!
Ar c'here: Ya, me a gav anezhi koantik.
Ar soudard: A, a! Te a gav anezhi koantik!
Ar c'here: N'on ket evit lavarout deoc'h e kavan anezhi divalav.
Ar soudard: Kae kuit!
Ar c'here: Ya, pa'm bezo roet he botoù da Gristina. (*Tostaat a ra ouzh an ti. Ar soudard a zic'houin e gleze.*)
Ar soudard: Kae kuit, lakepod! Pe ar c'hleze-mañ a yel e-barzh da gof!
Ar c'here: N'en devo ket ezhomm. Me n'on ket den d'en em gannañ gant ho seurt. Distreiñ a rin pa viot bet serret e ti ar re sot, ha se ne zaleo ket!
Skampañ a ra kuit. Ar soudard a laka e gleze en-dro en e c'houin. Dor an ti a zigor, ha Kristina a zeu er-maez.
Kristina (o c'hervel): Manuel! (*Gwelout a ra ar soudard*) Manuel, ar c'here, ne oa ket amañ?
Ar soudard: Me a zo amañ, Kristina, va muiañ-karet! Kristina, tefzor va c'halon!
Kristina: Roit peoc'h, diod ma'z oc'h! Ar c'here a oa amañ o kaozeal ganeoc'h. Anavezet em eus e vouezh.
Ar soudard (o taoulinañ dirazi): Amañ n'eus nemedon, Kristina.
Kristina: O va Doue! Edon er porzh o labourat. Ha Manuel a zo deuet. Daoust ha va botoù a oa gantañ?
Ar soudard: Kristina, steredenn va buhez!
Kristina: Ar Sul eo warc'hoazh. Ezhomm am eus eus va botoù nevez evit mont d'an iliz. (*O huchal*) Manuel!... Manuel!... Poan gollet! (*D'ar soudard*) Ha petra ha rit-hu amañ, leue, dirak an ti-mañ?
Ar soudard: Kristina, selaouit!
Kristina: Ne selaouan ket.
Mont a ra en ti, o serriñ an nor prim-ha-prim.
Ar soudard: Aet eo kuit! Hep ur ger hegarat! Hep teurel ouzhin ur sell flour! Ne vern! Diwallet-mat e vo ganin. Kas a rin ar c'helien diwar he zro, pe e plij dezhi pe ne blij ket. Unan am eus kaset dija da sutal.

Petra? Trouz a zo en ti!

Klevout a reer trouz pladoù ha loaioù o tont eus an ti, ha Kristina o kanañ.

Kristina (war don "O Filii et Filiae"): Choazet em eus un amourouz, Hag outañ e ran selloù dous, Hag ar re all a zo jalous. Alleluia! (*Dirollañ a ra da c'hoarzhin.*)

Ar soudard: O va diskouam, va diskouam! Soñjal e rankit selaou hevelep diotachoù!... Goap a ra ac'hanon! Emañ o skaotañ al loaioù. Koulz e ve dezhi skaotañ he daoulagad ivez. Neuze e vent dibikouzet, hag e welfe piv a gar anezhi gant ur galon leal. (*O treiñ e benn*) Alo! Unan c'hoazh o tont, ha n'edon ket war evezh!

An aotrou a zeu tre.

An aotrou: Petra a rit-hu amañ, dirak an ti-mañ? O c'hortoz unan bennak emac'h?

Ar soudard: Se ne sell ket ouzhoc'h, Aotrou. Ha koulz e ve deoc'h tremen e-biou hep ober goulennoù.

An aotrou: Hola! Difennet e vez ouzhin bremañ mont d'ar gêr?

Ar soudard: Mont d'ar gêr? C'hwi a zo perc'henn an ti-mañ? C'hwi a zo mestr Kristina?

An aotrou: Ya, paotr, me a zo mestr Kristina.

Ar soudard (*o tennañ paperoù eus e c'hodell*): Aotrou, mar plij, sellit ouzh ar paperoù-mañ. Amañ eo merket roll va servij. Daou warn-ugent a destenioù, sinet gant daou warn-ugent a jeneraled, ha pevar ha tregont a destenioù all, sinet gant pevar ha tregont a varichaled.

An aotrou: Ne ouien ket e oa kement a varichaled en arme, nemet marichaled-a-lojeiz e vije.

Ar soudard: Aotrou, c'hwi n'oc'h ket un den-a-vrezel. Mes lennit ar paperoù-mañ memes tra.

An aotrou: Ha perak e rafen?

Ar soudard: Peogwir, Aotrou, e fell din dimeziñ gant ho matezh Kristina, hag e fell din diskouez deoc'h piv on. Gant ar paperoù-mañ e c'hellin kaout ur garg uhel en arme, ha neuze e c'hellin ober un dra bennak evidoc'h, mar bez ho madelezh reiñ din ho matezh da bried.

An aotrou: Drenket eo ho spered, va den mat!

Ar soudard: Mar nac'hit reiñ din ho matezh da bried, ne lakaot biken mui ho troad en ho ti!

Ar sakrist a zeu tre, gantañ ur c'hleze merglet en e zorn, ha goulc' her houarn ur pod ouzh e vrec'h da dalvezout dezhañ da skoed.

Ar sakrist (*d'ar soudard*): Ha bremañ, te, difenn da vuhez mar kerez! Gwelet e vo piv a zimezo gant Kristina!

Ar soudard a denn e gleze. En em gannañ a reont. An aotrou a glask o dispartiañ.

Kristina (*o lakaat he fenn er prenestr*): Itron! Itron! Deuit buan! Emeur o lazhañ an aotrou!

An itron (*o tont en he c'hichen*): Jezuz Maria! Aelez ha sent ha santezed ar baradoz, diwallit va fried!

An aotrou (*d'an emgannerien*): Chomit peoc'h! Chomit peoc'h, c'hwi ha c'hwi! Selaout ac'hanon, pe e kousto ker deoc'h ho-taou!

Ar sakrist (*d'ar soudard*): Dal! Dal! Dal!

An itron ha Kristina a zeu d'ar red er-maez eus an ti. Ouzh o gwelout, an daou emganner a chom a-sav.

Ar soudard: Sentiñ a ran ouzhoc'h, Aotrou, dre zoujañs ouzh ar santez-mañ a zo deuet er-maez eus ho ti.

Ar sakrist (*o c'hoapaat*): Santez Kristina! Pebezh burzhud!

An itron (*o tont betek he fried*): O, va fried kaezh, lazhet out?

Kristina (*o c'hoarzhin*): Feiz! N'eo nemet va soudard ha va sakrist!

Ar soudard: Klevet hoc'h eus! Lavaret he deus "va soudard".

An aotrou (*d'e wreg*): N'eus droug ebet. Mes ret deoc'h gouzout, va gwreg, eo c'hoarvezet kement-mañ abalamour da Gristina.

An itron: Abalamour da Gristina?

An aotrou: Mar komprenan mat, e fell d'an daou baotr-mañ dimeziñ ganti.

An itron (*da Gristina*): Gwir eo, Kristina?

Kristina: Ya, Itron.

An itron: N'hoc'h eus ket a vezh? Anaout a rit an daou-mañ eta?

Kristina: Ya, Itron.

An itron: N'oc'h ket bet dizenoret gant unan anezho da vihanañ?

Kristina (*o leñvañ*): Ganto o-daou on bet dizenoret!

An itron: Peur? Penaos?

Kristina: Gant ar sakrist en deiz all, pa oan aet d'ober ar marc'had.

An aotrou (*a-gostez d'e wreg*): Lavaret em boa dit, arabat lezel ar plac'h-se da vont hec'h-unan-penn er-maez eus an ti. Tamallet e vimp bremañ. Fiziet eo bet ennomp evit ma vije diwallet-mat. (*Da Gristina*)

Ha pelec'h en deus ho tizenoret?

Kristina: War blasenn ar marc'had.

An aotrou: En ur c'hogn eus ar blasenn?

Kristina: Nann, e-kreiz ar blasenn, da greisteiz, ha dirak an holl dud c'hoazh!

An itron: N'eo ket posupl!

Kristina: Eo, Itron. Va dizenoret en deus. Graet en deus ac'hanon a bep seurt anvioù: plac'h afrontet, plac'h divergont, gaouiadez, ha traoù all c'hoazh.

Ar sakrist: Hi eo he deus lavaret vilonioù din!

An aotrou (d'ar sakrist): Tavit! (*Da Gristina*) N'en deus ket graet gwashoc'h?

Kristina: Fall a-walc'h eo, me 'gred! Hag an holl dud a gleve! Hag ar soudard a vez atav o redek war va lerc'h. Va dizenoret en deus ivez, lavaret ez on fier, hag ez eus ur maen em c'hreiz e-lec'h ur galon.

An itron: N'oc'h ket bet dizenoret, sodez ma'z oc'h! (*A-gostez, d'he gwaz*) Pebezh disamm! Aon am eus bet. Ar plac'h-se a zo eeun ha dinamm evel ur bugel nevez-c'hanet.

An aotrou (a-gostez, d'e wreg): Ya, mes un dra bennak a lavar din eo poent he dimeziñ.

An itron: C'hoant hoc'h eus dimeziñ, Kristina?

Kristina: Ya, Itron.

An aotrou: C'hwi 'oar, Kristina, ez oc'h minerez, hag ez oc'h bet fiziet ennomp gant kuzul ho parrez da vezañ matezh en hon ti. Ne c'hellit ket dimeziñ eta hep aotre diganin. Mes dimeziñ a c'hellit gant va aotre.

Kristina: Ya, Aotrou.

An aotrou: Bremañ, gwelomp an daou zen-mañ, piv int. (*D'ar sakrist*) C'hwi da gentañ.

Ar sakrist: Lorenzo Aisles, Aotrou, sakrist en iliz an Aelez Santel. Me a zo den a vuhez vat. Mar fell deoc'h gouzout hiroc'h diwar va fenn, e c'hellit goulenn atav gant an aotrou person. Hag un tamm brav a arc'hant am bo pa vo marv va mamm-gozh.

An aotrou (d'ar soudard): Ha c'hwi?

Ar soudard (o saludiñ hag o chom reut evel ur soudard): Alonso Gomez, Aotrou. Pemzek vloaz servij en armeoù ar Roue. Bet er brezel eizh gwech, ha seizh gwech gloazet war an dachenn-emgann. Gounezet pemp medalenn, mes n'int ket bet roet din c'hoazh. Hag un tamm brav a arc'hant am bo pa vo paeet ar pezh a zo dleet din.

An aotrou: Mat! Doare tud onest a zo ganeoc'h ho-taou. Bremañ, Kristina, grit ho choaz.

Kristina: Ne ouzon ket petra respont, Aotrou.

An itron: Grit ho choaz, Kristina. Na chomit ket da dermal.

Kristina: Ha gwir eo, Itron, e c'hallan ober va choaz?

An itron: Klevet hoc'h eus ar pezh hon eus lavaret.

Kristina: Dimeziñ a c'hallan gant an hini a blij din?

An itron: Ya. Hastit afo!

Kristina (o stouiñ he fenn, en ur dortisañ traoñ he zavañjer): Choaz a ran... Manuel.

An aotrou: Manuel?

An itron: Manuel?

Kristina: Manuel, ar c'here. O, aze emañ o tont!

Klevout a reer ur paotr o c'hwibanañ, ha dizale e teu Manuel ar c'here, atav ur re votoù gantañ en e zorn.

Ar c'here (souezhet hag abafet o welout an holl dud-se o sellout outañ dilavar): Aotrou, Itron, digarezit ac'hanon. Deuet on da gas da Gristina he botoù nevez.

An aotrou: E soñj dimeziñ emac'h, den yaouank?

Ar c'here: Me! Dimeziñ?

An itron: Dimeziñ gant hor matezh.

Ar c'here: Dimeziñ gant ho matezh?... Gant Kristina? (*Abafetoc'h eo c'hoazh. Souchañ a ra e-kichen Kristina*) Roit din ho troad, Kristina, ma welin ha mont a ra ar botoù.

An itron: Lezit he zroad! He dorn eo a ginniger deoc'h, kompren a rit?

Ar c'here (o sevel hag o sellout ouzh Kristina): Feiz! Me a zo en oad dimeziñ. Ne oan ket e soñj evelato dimeziñ ken abred. Mes...

An itron: Mes...?

Ar c'here: Kemer a rafen Kristina koulz hag un all. Ya, plijout a ra din. Gwelloc'h eget un all!

Kristina (o lammat ouzh e gerc'henn): O, Manuel!

An itron: Deomp en ti.

An aotrou: Ya, deomp en ti evit echuiñ an afer.

An itron, an aotrou, Kristina hag ar c'here a ya en ti. A-boan serret an nor, ez eo digoret gant Kristina.

Kristina: Va botoù nevez!

Dastum a ra he botoù nevez, a oa chomet er-maez, ha mont en ti adarre.

Ar sakrist (oc'h astenn e zorn serret etrezek an ti): Goap a zo bet graet ac'hanon! Goap a zo bet graet ac'hanon! An daou-se a vo dimezet! En

iliz ar barrez e vo graet an eured, em iliz! Ma! Estregedon e rankint kavout evit brallañ ar c'hleier, pe anez e vo sonet glaz!

Dor an ti a zo kornzigoret gant an itron.

An itron: Emaomp oc'h evañ da yec'hed an dud nevez. Mar fell deoc'h evañ ivez, setu amañ ur voutailh.

Lakaat a ra ur voutailh er-maez hag adserriñ an nor.

Ar sakrist: peogwir eo bet roet dimp, e ve pec'hed lezel ar voutailh-se e-tal an nor. (*Dastum a ra ar voutailh*) Gwin gwenn! (*D'ar soudard*) Alo, paotr, n'omp mui enebourien. Deus ganin betek va zi da evañ boutailhad.

Ar soudard, a zo manet an holl amzer evel un den skoet gant an tan-foeltr, a dro kein d'ar sakrist en ur hejañ e skoaz.

Ar sakrist: Evel a gir! Muioc'h a vo din evit beuziñ va glac'har.

Mont a ra kuit gant ar voutailh, o tastum e gleze hag e c'houlc'herpod, a zo chomet war ar pavez.

Ar soudard a gerzh goustadik evit mont kuit. Hogen chom a ra a-sav ha treiñ ouzh an arvesterien.

Ar soudard: Bremañ, soudard kaezh,

Ez an d'ar brezel.

Mar deu din mervel,

E vo madelezh

A-berzh an Ankou.

Hep aon na saouzan,

Fin a c'houlennan,

Ehan da'm poanioù.

Er bed n'eus mui tra,

Ne vem pezh a rin,

A vo c'hwervoc'h din

Eget Kristina.

Mont a ra kuit.

Embannet evit ar wech kentañ er *Bed Keltiek*, miz Mezheven 1965

Ar C'hloareg Sorser

aozet diouzh pezh-c'hoari

Cervantes

“La Cueva de Salamanca”

Embannet hon eus, e niverenn miz Mezheven, *Ar Vatezh Diwallet-Mat*, aozet diouzh pezh-c'hoari **Cervantes**, *La guarda cuidadosa*. E niverenn miz Gouere, hon eus meneget ur pezh-c'hoari all gant Cervantes, *La Cueva de Salamanca* (Kev Salamanka).

E-kichen Salamanka, hervez ar vojenn, e oa gwechall ur c'hev ma veze desket ennañ ober troioù sorserezh. Ur penn arem a oa eno, hag a roe "ur galloud-hud da vouezh mab-den". Diwar seizh den a weladenne ar c'hev, unan a oa tonket dezhañ chom hep distreiñ biken. Brud ar c'hev burzhudus a chomas bev e-touez ar bobl vunut betek an XVIII^{vet} kanted. Ar vojenn-se a ra danvez pezhioù-c'hoari ha c'hoariganoù niverus e Spagn ha betek an Alamagn.

Danvez pezh-c'hoari Cervantes a zo disheñvel evelato. Kev Salamanka n'eo nemet un digarez d'ar c'hloreg da lavarout eo aet di da zeskiñ sorserezh. Diazezet eo ar pezh-c'hoari war ur marvailh-pobl, eus ar re, ken paot e pep bro, a-zivout ur wreg penn-skañv hag un ozhac'h hegredek.

Diaes e vefe reiñ un droidigezh strizh. Graet eo oberenn Cervantes evit Spagnoled, a zo muioc'h, evit Spagnoled eus e amzer. Meneget pe zamveneget e vez enni ur bern traoù na vefent ket komprenet bremañ, dreist-holl gant arvesterien eus ur vro all. Heuliet em eus skrid Cervantes ken pizh ha ma c'hallen koulskoude, tost betek an diwezh (betek ar poent ma teu ar c'hloreg er-maez eus ar c'holo). Berraet ha kemmet em eus avat an dibenn. Evel an dam vuiañ eus an *entremeses*, ez echu *La cueva de Salamanca* gant koroll ha kanaouennoù.

ROPARZ HEMON

TUDENNOÙ

Pankras, ur bourc'hiz

Leonarda, e wreg

Kristina, o matezh

Ar C'hloreg

Ar Sakrist

Ar Barver

Lukaz, ur bourc'hiz mignon da Bankras.

An darvoudoù a dremen en amzer gwechall

I

Ar sal vras e ti Pankras.

Emañ Pankras, e wreg Leonarda hag o matezh Kristina er sal.

Pankras: Arabat gouelañ, Leonarda, va gwreg karet, arabat huanadifi.

Mont a ran kuit evit pevar devezh hepken. Ne dan ket kuit evit kant vloaz. A-benn digwener e vin distro, d'an diwezatañ, mar kar an aotrou Doue va mirout e buhez. Koulskoude, mar hoc'h eus re a anken, ne zalc'hin ket va fromesa, hag e choñin er gêr. Goude holl, va c'hoar n'he deus ket ezhomm ac'hanon evit dimeziñ.

Leonarda: Nann, Pankras, va fried ker. Ne fell ket din e vec'h diseven abalamour din. It da eured ho c'hoar, ha Doue d'ho tiwallo. Ret deoc'h ober ar pezh hoc'h eus prometet. Me a zougo va c'hroaz gwellañ ma c'hellin, va-unanik. Netra ne c'houlennan diganeoc'h nemet distreiñ ken buan ha ma c'hellit... Kristina, roit din ho prec'h... Poan am eus em c'halon.

Leonarda a gouezh semplet.

Kristina: A! An euredoù! Ar festoù! Ma ven-me en ho lec'h, Aotrou, ne dafen ket kuit.

Pankras: It prim, Kristina, da gerc'hat ur werennad dour da deurel war he fenn. Nann, gortozit. Me a lavaro e pleg he skouarn ur rimadell a ouzon, a zo mat evit disemplañ an dud.

Pankras a hiboud e pleg skouarn Leonarda.

Leonarda (*o tont enni hec' h-unan*): Ne vern. Pezh a rank bezañ a vo. Ret din kaout pasianted. Seul vuioc'h e taleit bremañ, seul vuioc'h e taleit mare an distro. Sur-mat emañ ho mignon Lukaz ouzh ho kedal er c'harroñs. Doue d'ho miro e yec'hed ha da gaso ac'hanoc'h en-dro dibistig ken prim ha ma fell din!

Pankras: Aelig va c'halon, mar fell deoc'h e chomfen, chom a rin emañ ken sioul hag ur skeudenn.

Leonarda: Nann, nann, tefizor va ene. Pezh a blij deoc'h ober a rank plijout din. Bremañ e rankit loc'hañ. Arabat deoc'h chom emañ. Hoc'h enor a zo va enor ivez.

Kristina: Gwir velezour ar vertuz! Ma karfe an holl wragez o gwazed evel ma ra an itron Leonarda he hini, ne vefe ket kement a reuz en tiegezhioù!

Leonarda: Kristina, tapit din va mantell. Mont a rin da gas va fried betek ar c'harroñs.

Pankras: Nann, m'ho ped, Leonarda. Roit din ur pok, ha chomit en ti. Kristina, kennerzhit ho mestrez e-pad ma vin pell, ha me a zegaso deoc'h ur re votoù pa zistroin, evel hoc'h eus goulennet.

Kristina: Kenavo neuze, Aotrou. Ha na rit ket a wad fall. Ober a rin eus va gwellañ evit m'he devo kement a blijadur ha pa vec'h emañ ganti.

Leonarda: Plijadur! Petra 'lavarit, paour kaezh plac'h! Pa ne vez ket va fried karet em c'hichen, n'eus evidon na plijadur na levenez. Netra nemet glac'har hag anken.

Pankras: Ne badan ken! Se a ra din re a boan! Kenavo, sklerijenn va daoulagad! Netra ne welin da blijout d'an daoulagad-se keit ha ma na welin ket ac'hanoc'h adarre.

Pankras a ya kuit.

Leonarda: Kenavo, ha kerzh da satal brulu! Kerzh, ha na deu biken endro! Evel moged! Evit ur wech da vihanañ, ne vo ket torret va fenn gant da sarmonioù!

Kristina: Gant da holl ardoù em boa mil aon na vije chomet da virout ouzhimp da gaout hor plijadur.

Leonarda: Te 'gav dit e teuy fenoz ar re hon eus pedet?

Kristina: Ha perak ne deufent ket? Kemenn o deus bet diganin. Kement

a c'hoant o deus da zont m'o deus kaset dimp en endervezh-mañ ur boutegad traoù lipous. Deuet eo emañ gant hor mignonez ar gannerez. Dilhad e oa sañset! Leun eo ar bouteg a bastezioù, a dammoù kig yen, a westell. Hag ivez div bolez ha n'int ket c'hoazh dibluet. Ha frouezh a bep seurt. Hag a zo bravoc'h, ur mell toukad gwin a zo gantañ ur c'hwez!... dispar, me 'lavar dit!

Leonarda: N'on ket souezhet. Remont eo, Remont va sakrist, Remont va muiañ-karet, atav ken brokus!

Kristina: Ha va Nikolaz neuze? Nikolaz va barver, a oar lemel diwar va c'halon barvennoù an anken, ken na'm eus mui soñj anezho, ken na gav din n'eus ket bet anezho biskoazh!

Leonarda: Kuzhet ec'h eus ar bouteg?

Kristina: Emañ er gegin. Hag un tamm lien am eus lakaet war-c'horre. *Skeiñ a reer ouzh an nor.*

Leonarda: Kristina, kae da welout piv 'zo aze.

Ar c'hloareg a zeu tre hep gortoz ma ve digoret dezhañ.

Ar c'hloareg: Itronezed, me a zo ur c'hloareg paour.

Kristina: N'eo ket diaes da welout. Da gentañ, diouzh ho tilhad. D'an eil, diouzh ho hardishegezh. Ar glaskerien-vara gwechall a chome e toull an nor da c'hortoz an aluzen. Bremañ e teuont dichek en tiez, hag e furchont e pep kogn, ha ne reont forzh mar dihunont ar re a zo kousket.

Ar c'hloareg: Me a gave din em bije gwelloc'h respont digant unan neuziet-kaer evelloc'h. N'on ket deuet da c'houlenn an aluzen. Deuet on da glask goudor, rak seblant amzer fall ha yenijenn vras a zo. Ne c'houlennan nemet ur c'hriñol pe ur marchosi da dremen an noz.

Leonarda: Hag eus pelec'h e teuit-hu, va mignon?

Ar c'hloareg: Edon o veajij gant va contr e Bro-C'hall, ha marvet eo e-pad ar veaj. Taget on bet gant laeron, o deus skrapet va zammig arc'hant diganin. Ha bremañ emaoñ o tistrefi d'ar gêr, hep ur gwennege em godell.

Leonarda (*a-gostez da Kristina*): E gwirionez, Kristina, truez am eus outañ.

Kristina (*a-gostez da Leonarda*): Rannet eo va c'halon ivez. Lezomp anezhañ da chom du-mañ fenoz. Pa'z eus a-walc'h evit pevar, ez eus a-walc'h evit pemp. Terriñ e naon a c'hello gant hor restachoù. Hag a zo muioc'h, e c'hallo reiñ dorn din da zibluañ an div bolez a zo er bouteg.

Leonarda (*a-gostez da Kristina*): Mes, Kristina gaezh, ha kredifi a ra dit

eo fur kaout testoù eus hor fest?

Kristina (*a-gostez da Leonarda*): Hemañ a hañval din bezañ unan na flatro ket pa vo leun e gof. (*A vouezh uhel d'arc'hloareg*) Lavarit din, ha gouzout a rit dibluañ?

Ar c'hloareg: Ha gouzout a ran dibluañ? Goap a rit, sur-mat. Dibluet a-walc'h on bet va-unan.

Kristina: Ne lavaran ket dibluañ tud. Ha gouzout a rit dibluañ yer?

Ar c'hloareg: Bachelour on, dimezell, ha studier er Skol-Veur.

Leonarda: Neuze oc'h gouest da zibluañ gwazi, pabored ha kement labous a zo. Mes aze n'emañ ket an dalc'h. Ha gouest oc'h da virout ur sekred? Pe daoust hag ez oc'h eus ar seurt a rank diskuliañ kement a welont, kement a soñjont, kement a dremen en o faltazi?

Ar c'hloareg: Lazhañ a c'hellit dirazon kement a dud ha ma vez lazhet a zefived e ti ur c'higer, ha ne ziserrin ket va muzelloù.

Kristina: Mirit ho muzelloù serr neuze, hag amarit ho teod gant kerdin. Lemmit mat ho tent avat evit koaniañ ganimp. Emaoc'h o vont da welout misterioù ha burzhudoù. Neuze e c'hellot kaout ur gwele graet diouzh ho ment e-barzh ar c'holo.

Ar c'hloareg: Seizh troatad a vo a-walc'h. N'on ket figus.

Ar sakrist hag ar barver a zeu tre.

Ar sakrist: Salud deoc'h, bannoù skedus a luc'h en hon teñvalijenn! Salud, Aotomedoned karroñsoù hor plijadur! Salud, diazez ha pileroù ardivinkelezh hor c'hoant!

Leonarda: N'eus netra da rebech dit, Remont, nemet da langaj. Perak ne c'hellez ket parlant evel ar re all? Me n'on ket evit krapañ ken uhel evit kompren ar pezh a lavarez.

Ar barver: Ganin n'eus ket ezhomm da grapañ. Me a chom atav a-rez an douar. Pa welan bara e lavaran bara, ha pa welan gwin e lavaran gwin.

Ar sakrist: Latin ur sakrist ha gregach ur barver!

Kristina: Me n'on ket chalet gant gregach na latin. Ra gaozeo pep unan evel ma kar. Traoù all 'zo d'ober.

Ar c'hloareg: Evel dibluañ!

Ar sakrist: Piv eo an den kaer-mañ?

Leonarda: Ur studier paour en deus goulennet bod evit an noz.

Ar sakrist: Me a roio dezhañ an aluzen evit koaniañ ha kaout lojeiz, gant ma'z aio kuit ac'han.

Ar c'hloareg: Aotrou Sakrist, bennozh Doue deoc'h evit an aluzen.

Met touet em eus chom mut. Hag ivez, karget on bet da zibluañ yer gant an dimezell-mañ, he deus bet ar vadelezh da bediñ ac'hanon. Ha m'hen asur deoc'h, ne din ket er-maez eus an ti-mañ fenoz, ha pa ve lavaret din gant an holl mont kuit. Ne gav ket din eo brav ober fae war un den akuit evel don, na c'houlenn nemet aotre da gousket e-barzh ar c'holo. Ma n'on ket mat a-walc'h da zibluañ ar yer, it da glask Sultan an Durked d'o dibluañ deoc'h, debrit anezho, ha ra chomint war ho kalon!

Ar sakrist: Hemañ 'zo ul lakepod avat! Me 'gred emañ e-tailh da laerezh an ti ha kement a zo e-barzh!

Kristina: N'eus forzh! E hardishegezh a blij din. Bremañ da labourat! Lakaomp urzh en traoù un tammig, e-pad ma vo ar paour kaezh o tibluañ ar yer. Me 'zo sur e chomo mut evel ur santig koad.

Ar c'hloareg: Pe evel ur santig kolo.

Ar sakrist: ar c'hloareg paour-se a ra aon din. Klaoustre e oar muioc'h a latin egedon.

Leonarda: Abalamour da se eo ken hardizh. Mes arabat en em chalañ, va mignon. Bravañ tra a zo war an douar eo ober vad d'ar beorien.

II

(*C'hoariet war ar rakleur dirak ar ouel.*)

Ur straed. Pankras hag e vignon Lukaz a zeu tre.

Lukaz: Me a ouie mat e oa ar rod-se o vont da derriñ. Mes ar baotred-karr a vez atav aheurtet. N'en doa nemet un distro da ober, ha ne vijemp ket kouezhet e-barzh an toull. Hag e vijemp div lev ac'han a-benn bremañ.

Pankras: Me ne ran forzh. Gwelloc'h eo ganin tremen an noz gant va gwreg eget en ostaleri. Va gwreg paour a oa tost da vervel gant ar glac'har pa'm eus kuitaet anezhi.

Lukaz: Pebezh maouez dispar! Trugarekaat an Nefiv a c'hellit da vezañ roet deoc'h ur seurt Teñzor.

Pankras: Trugarekaat an Nefiv a ran ivez, ha c'hoazh ne ran ket a-walc'h. Na gomzit ken din eus Lukresia, na gomzit ket din eus Porsia. He c'halon a zo templ an elevez hag ar vertuz.

Lukaz: Me n'em befe tamm da glemm, ma ne ve ket ken jalous va hini gozh. Mat! Va zi-me a zo dre amañ, ha dre aze emañ ho ti. Warc'hoazh vintin e kavimp ur c'harroñs all da vont e beaj. Kenavo.

Pankras: Kenavo.

Ar sal vras e ti Pankras adarre.

Emañ ar sakrist o tañsal dirak ar re all, Leonarda, Kristina, ar barver hag ar c'hloareg.

Ar sakrist (o tañsal hag o kanañ): Kaerat amzer, kaerat dudi!
Joa ha plijadur leizh an ti.

Kristina: Aotrou Sakrist, n'eo ket deuet ar poent da zañsal. Koaniañ da gentañ! Goude, e c'hellimp dañsal kement ha ma karimp.

Ar sakrist (hep ober van): Koroll, kaniri ha chervad,
Netra fenez nemet ebat!

Leonarda: Lez anezhañ, Kristina. Sell pegen skañv eo e dreid!

Skeiñ a reer war an nor. Ar sakrist a baouez da zañsal. An holl a dav. Ur pennad a dremen. Skeiñ a reer adarre.

Pankras (er-maez): Kousket eo an dud aze? Ne glevit ket? Sparlet an nor dija! (*O c'hoarzhin*) Atav fur, Leonarda! Atav aon rak al laer!

Leonarda: Siwazh! Va gwaz eo! Me 'anavez e vouezh! N'eus nemetañ a sko evel-se! Un dra bennak a zo c'hoarvezet, ha deuet eo en-dro. Buan, aotrounez, d'an toull-glaou! Me a fell din lavarout d'ar c'halatrez, rak eno eo e lakaomp ar glaou. Kristina, kae prim da ziskouez dezho pelec'h emañ. Me a zalc'ho Pankras er-maez keit ha ma c'hellin, da reiñ amzer dezho da guzhat.

Ar c'hloareg (o trevezañ ar sakrist): Tempest ha kurun a-greiz-holl!
Echu koan! Echu ar c'horoll!

Kristina: Hastit! Hastit afo!

Pankras: Petra an diaoul a zo peg ennoc'h? Perak ne zigorit ket? (*Skeiñ a ra kreñvoc'h-kreñvañ*).

Ar c'hloareg: Kuzhit an daou-mañ e-lec'h ma kirit. Ne vin ket mesket en o afer. Diskouezit din ar c'hriñgol.

Kristina: Buan 'ta, a-raok ma vo torret an nor gantañ!

Ar sakrist: Mervel a ran gant ar spont! Va c'halon a zo diskennet em loeroù.

Ar barver: Ha va hini a zo diskennet em botoù.

Ar c'hloareg, ar sakrist, ar barver ha Kristina a ya kuit dre un nor. Leonarda a dosta ouzh ar prenestr.

Leonarda: Piv 'zo aze? Piv 'zo o c'hervel?

Pankras: Me eo, ho pried, Leonarda. Digorit din. Bet on abaoe un eur o skeifi war an nor.

Leonarda: Ho mouezh a zo un tammig evel hini Pankras, va gwaz karet. Mes ur c'hilhog a c'hell kanañ evel un all, n'eo ket 'ta?

Pankras: Poell a zo en ho penn, Leonarda. Mes me a zo ho pried, bezit asur.

Leonarda: Gortozit. Ez an da welout. Petra am eus graet pa'z eo aet va fried kuit, n'eus ket pell?

Pankras: Huanadiñ, leñvañ, ha semplañ a-benn ar fin.

Leonarda: Gwir eo. Mes, lavarit din c'hoazh, petra 'zo war va skoaz?

Pankras: Ur wenaennig war ho skoaz kleiz, ha teir blevennig enni evel neudennou aour.

Kristina a zistro.

Leonarda: Gwir eo. Mes, lavarit din c'hoazh, pe anv he deus va matezh?

Pankras: Leonarda, se 'zo droch! Kristina eo hec'h anv. Petra a fell deoc'h gouzout c'hoazh?

Leonarda (o vont diouzh ar prenestr): Kristina! Kristina! Ar mestr eo! It prim da zigeriñ an nor.

Kristina: Mont a ran, Itron. Na deuet-mat e vo! (*Digeriñ ara annor*) Petra 'zo c'hoarvezet, Aotrou? Perak e tistroit ken buan?

Leonarda: O, va mignon! Un dra spontus eo sur. Kontit din petra 'zo erru, a-raok ma kouezhin semplet.

Pankras (o tont en ti): N'eus netra, netra. Unan eus rodoù ar c'harroñs torret o vont en douflez. Divizet hon eus, va c'hamalad ha me, distreiñ d'ar gêr. Warc'hoazh e kavimp an tu da vont en hor beaj adarre. Amzer 'zo. (*Talabao a glever*) Petra eo an trouz-se?

Ar c'hloareg (o c'hervel eus an nec'h): Digorit din! Digorit din! O vougañ emañ!

Pankras: En ti eo, pe war ar ru?

Kristina: Me 'bari eo ar c'hloareg am eus serret er c'hriñgol da dremen an noz.

Pankras: Ur c'hloareg emañ, ha me pell diouzh ar gêr! Iskis eo. Ma ne ven ket sur, Itron, ez oc'h ur wreg mat, em befe diskred warnoc'h. It da welout, Kristina. Ar c'holo eo moarvat a zo kouezhet war e gein.

Kristina: Mont a ran.

Kristina a ya kuit.

Leonarda: N'eo nemet ur c'hloareg paour hon eus roet bod dezhañ evit an noz, dre garantez Doue. C'hwi 'oar penaos on, ne c'hallan ket refuz pa vez goulennet diganin. Serret hon eus anezhañ e-barzh ar c'hriñgol. Amañ 'mañ o tont. Sellit, pebezh truez!

Kristina a zistro gant ar c'hloareg, e vlev hag e zihad leun a blouz.

Ar c'hloareg: Ma ne vijen bet ken lent na ken onest, ne vijen ket bet war var bezañ mouget en ur c'hrignol. Traoù lipous am bije bet da zebrñ hag ur gwele flour da gousket.

Pankras: Ha penaos ho pije graet, va mignon?

Ar c'hloareg: Penaos? Gant va ijin! Met aon am eus atav da vezañ paket ha kaset dirak ar varerien.

Pankras: Petore ijin eo hennezh, a ra deoc'h kaout aon rak al lezenn?

Ar c'hloareg: Un ijin am eus desket p'edon oc'h ober va studi. N'eo ket gant va mistri avat, nemet gant ur sorsor.

Pankras: Ur sorsor!

Ar c'hloareg: Ya, ha bez' ez eus meur a dra a c'hallfen diskouez deoc'h. N'on ket sur, avat, eo gouest an itronezed-mañ da virout ur sekred.

Pankras: N'en em chalit ket, va mignon. Me a raio dezho tevel. Anzav a rin ouzhoc'h e plij din an troioù sorserezh, ha c'hoant am eus bet atav da zeskiñ ar vicher.

Ar c'hloareg: Mat! Hag aotre a rofec'h din da lakaat daou ziaoul da zont amañ, ha ganto ur bouteg leun a voued?

Pankras: Diaouloù amañ! Dirazon!

Leonarda (a-gostez): Va Doue! Va diwallit diouzh an diaouloù, pa n'on ket evit en em zivall va-unan!

Kristina (a-gostez): Ya, diaouloù, me 'gred, a zo e korf ar c'hloareg-se! A-youl Doue e trofe e dro sorserezh da vat! Krenañ a ran evel ur barr-delioù!

Pankras: Ma n'eus ket a zañjer, ne ran forzh. Me a blijfe din gwelout an daou ziaoul-se hag o bouteg leun a voued. Gant na vint ket re spontus na re zivalav!

Ar c'hloareg: O lakaat a rin da zont dindan neuz sakrist ar barrez ha barver ar c'harter.

Kristina: Petra! Ar sakrist Remont hag ar barver Nikolaz! Paour kaerzh paotred! Lavarit din, daoust ha diaouloù badezet e vint?

Ar c'hloareg: Biskoazh kemend-all! Ha pelec'h ez afen-me da glask diaouloù badezet? Marteze int badezet evelato, rak n'eus reolenn ebet na ve torret a-wechoù. Bremañ, bezit war evezh: gwelet e vo burzhudoù.

Leonarda (a-gostez da Gristina): Siwazh din! Bremañ on kollet! Diskuliet e vo hon troioù! Mervel a ran!

Kristina (a-gostez da Leonarda): Arabat fallgaloniñ!

Ar c'hloareg (o vont e-tal an nor a gas d'ar c'halatrez, gant ur vouezh don):

Diaouloù kuzhet e-mesk ar glaou,

Hastit buan, savit ho-taou!

Ha kasit dimp, speredoù lous,

Ur bouteg leun a draoù lipous.

Sentit prim ouzhin, pe anez

Ez an d'ober deoc'h dont er-maez.

Ouzhin mar grit skouam vouzar,

Traoù hudur, doujit va c'hounnar!

(Urpennadig a dremen) Ne glevit ket?... Ne fell ket deoc'h selaou!...

Mat! Mont a ran va-unan d'ho kerc'hat, ha me a bromet deoc'h e tamanto d'ho ler!

Ar c'hloareg a ya kuit.

Pankras: Me 'lavar, mar deu e daol da vat, e vo an dro sorserezh bravañ a vo bet gwelet biskoazh.

Leonarda: Dont a raio da vat. Ne vimp ket touellet gantañ.

Kristina: Trouz a zo aze. *(O tostaat ouzh an nor)* Emaint o tont! Me 'wel an diaouloù! Ur pikol bouteg a zo ganto!

Leonarda: Va Doue! Touct e vefe Remont ar sakrist hag ar barver Nikolaz!

Kristina: Tavit, Itron. Arabat lavarout anv Doue dirak an diaouloù.

Ar c'hloareg a zeu tre, ouzh e heul ar sakrist hag ar barver, duet o dremmoù hag o dilhad gant poultr glaou, o sachañ ur bouteg pounner war o lerc'h. Leonarda ha Kristina a ra an neuz da vezañ spontet. An daou ziaoul a lez ar bouteg e-kreiz ar sal hag a lamm er-maez eus an ti.

Pankras: N'on ket evit kredañ da'm daoulagad. N'eo ket posupl e ve gwir ar pezh am eus gwelet.

Kristina: Gwir a-walc'h, Aotrou! *(O tostaat ouzh ar bouteg)* An diaouloù a zo aet kuit. Mes o bouteg a zo c'hoazh amañ. Ha leun! Sellit! Div bolez! Kig yen! Pastezioù! Gwestell! Ha frouezh! Ha gwin! Peadra d'ober friko!

Pankras (d'ar c'hloareg): Ha c'hwi a gav deoc'h, va mignon, e c'hellomp tañva ar boued-se? N'eus riskl ebet?

Ar c'hloareg: Riskl ebet. *(O kemer ur wastell hag o lakaat e zent enni)* Dispar! Hag ar gwin a dle bezañ mat ivez.

Pankras (d'ar c'hloareg): Chom a reot da goañañ ganimp, va mignon.

Hag ur gambr hag ur gwele a vo roet deoc'h da dremen an noz, kuit deoc'h da vougañ dindan ar c'holo. (*Da Gristina*) Kristina, degasit dimp gwerennoù.

Kristina: Ya, Aotrou. (*A-gostez, en ur vont kuit*) Ha me eo, goude holl, a ranko dibluañ ar yer.

Embannet evit ar wech kentañ er *Bed Keltiek*, miz Du 1965

Ar Podad Aour pezh-c'hoari e teir lodenn aozet diwar "Aulularia" *Plautus*

Setu amañ c'hoazh ur pezh-c'hoari aozet diwar bPlautus. (An hini kentañ *Valerian ha Valerian* a zo bet embannet gant *Embannadurioù Al Liamm* el levr *C'hoariva I*.)

T. Maccius Plautus, unan eus pennañ skrivagnerien bezhioù-c'hoari an Henamzer roman, a voe ganet war-dro 254 hag a varvas e 184 kent J.K. Ugent eus e gomediennoù a zo bet miret.

Diechu eo *Aulularia*, er stumm m'eo deuet betek ennomp, daoust ma ouzer penaos ez echue. Ar pezh-c'hoari am eus aozet a zo pell diouzh bezañ un droidigezh.

ROPARZ HEMON

TUDENNOÙ

Euklio, ur c'hrafer kozh

Faedria, e verc'h (*roll mut*)

Stafila, e vatezh kozh

Megadoros, e amezeg, paotr yaouank kozh

Eunomia, c'hoar Vegadoros

Likonides, mab Eunomia

Karia, sklav Likonides

En Aten, en Henamzer.

Ur blasenn. A-zehou, porched ti Euklio. A-gleiz, porched ti Megadoros. E-kreiz, en don, un templ bihan, santual Feiz. Ur menk e-kichen an templ.

I

Euklio, ar c'hrafer kozh, a weler o vountañ e vatezh Stafila er-maez eus e di.

Euklio: Er-maez! Er-maez!

Stafila: Ha perak e fell deoc'h va bountañ er-maez? Petra am eus graet deoc'h? Ha me o labourat evidoc'h atav gant kement a basianted!

Euklio: Da zeskiñ deoc'h kaout muioc'h a basianted c'hoazh, sorserez kozh a zo ac'hanoc'h! Atav ho taoulagad evel ur big o sellout e pep kom!

Stafila: Ur vatezh a rank sellout e pep korn evit naetaat an ti, n'eo ket 'ta? Perak ne lezit ket ac'hanon d'ober va labour?

Euklio: Perak? Perak? Ur mestr a ra ar pezh a gar ha ne lavar ket d'e vatezh perak. Er-maez!

Stafila: Er-maez emañ.

Eukilo (*o reiñ ur vountadenn all*): Pelloc'h!

Stafila (*o pellaat un tammig hag o chom a sav*): Aet on pell a-walc'h?

Euklio: Pelloc'h c'hoazh!

Stafila (*o pellaat ken buan ha ma c'hell hep chom a-sav en dro-mañ*):
Mont a ran da bourmen!

Euklio: He! Da belec'h ez it! Chomit! Chomit aze! Dont a rin d'ho kervel pa'm bo ezhomm ac'hanoc'h.

Euklio a ya en ti, o serriñ an nor war e lerc'h. Stafila a azez war ar menk e-kichen an templ.

Stafila: Pebezh buhez! Va mestr Euklio a zo aet sot, a gav din. Lakaat ac'hanon er-maez dek gwech bemdez, ha ne ouzon ket perak! Ha se abaoe tri miz. Chom a ra er gêr a-hed an deiz, kluchet evel ur c'hemener war e dorchenn. Hag a-hed an noz ne ra nemet sevel ha riboulat dre an ti e-giz ar viltañsoù. Atav eo bet pizh, sellus, tost e groc'hen ouzh e gein. Met bremañ eo aet gwashoc'h eget biskoazh... Hag e verc'h, siwazh! E verc'h Faedria! Kaset en deus anezhi da dremen an hañv war ar maez e ti he moereb, netra nemet evit espem arc'hant... Met me 'oar n'emañ mui e ti he moereb abaoe un nebeut devezhioù. Da belec'h eo aet, ar plac'h kaezh?... Ne gredan ket lavarout d'he zad... O! Na me 'zo chalet! Chalet! Ma teuan da soñjal a-wechoù e ve koulz din kemer ur gordenn ha mont d'en em grougafi.
Euklio a zeu er-maez eus e di.

Euklio (*a-gostez*): Mat eo! Disammet eo va spered evit ar mare. (*O huchal da Stafila*) He! Stafila! Deuit amañ da ziwall an ti.

Stafila (*o sevel diwar ar menk hag o vont davetañ war he fouez*): Diwall an ti! N'eus netra da laerezh en ti, nemet ar mogerioù hag al laou-dar a zo peg outo.

Euklio: N'eus netra em zi! Ha me eo a zo kablus! Me 'zo un den paour, paour-razh, ha kontant da vezañ paour. Ret eo din mont bremañ d'ober un dro. Antreit, ha prennit an nor war ho lerc'h. Ha na zigorit da zen ebet. Mar deu unan bennak da glask goulou, lavarit eo marv an tan. Mar deu un amezeg da amprestañ ur morzhol, pe un heskenn, pe ur billig, lavarit int bet torret. Mar deuer da c'houlenn dour, lavarit eo aet ar puñs da hesk. Na lezit nikun da lakaat e droad en ti, nikun, klevout a rit? Ha pa vefe an itron Fortun hec'h-unan a deufe da skeiñ war an nor!

Stafila: An itron-se ne deu ket alies dre amañ.

Euklio: Serrit ho peg, ha dalc'hit war ho teod.

Stafila: Ya, derc'hel a rin war va zeod evel ma talc'hit war ho arc'hant.

Euklio: Ha prennit an nor! Ne vin ket pell.

Stafila a ya en ti. Euklio a gerzh war ar rakleur.

Euklio: Me 'garfe chom en ti. An doueed a oar petra 'raio ar vaouez daonet-se. Furchal dre-holl evit kavout va fodad aour, ma n'he deus ket kavet anezhañ dija. Tri miz 'zo abaoe ma'm eus dincizhet ar podad aour-se a-zindan an oaled. Ha n'em eus mui peoc'h ebet. Kuzhet-mat em eus anezhañ, e-barzh ar porzh, dindan ur maen re bounner da vezañ dibradet gant ur vaouez. Met n'eo ket re bounner evit div. Setu perak em eus kaset va merc'h Faedria da di he moereb... Ne oar nikun em eus an tefizor-se e-barzh va zi... Nikun? A-wechoù e kav din e oar an holl e kêr on aet pinvidik. Stafila a oar, a gredan. Daoust ha va gwelet he dije o tennañ va fod diouzh e doull-kuzh? Ha koulskoude e lakaan anezhi er-maez bep tro ma fell din kontañ va aour. Met ar mitizhien, a lavarar, o deus daoulagad a-dreñv o fenn... Ma! Bremañ e rankan mont e kêr da gaout va lod eus an arc'hant a vez ingalet da sikour an dud paourañ. Ret eo din mont, pe anez e vo diskred warnon. Soñjet e vo n'em eus ket ezhomm eus ar sikour-se. Deomp buan! Rak evel kustum e vo kalz tud, ha gortoz a rankin a-barzh bezañ servijet.

Euklio a ya kuit. Nebeut goude, dor an ti all a zigor, ha Megadoros a zeu er-maez, e c'hoar Eunomia war e lerc'h.

Eunomia: Nann, va breur, ne deot ket da bourmen a-raok bezañ klevet ar pezh am eus da lavarout deoc'h.

Megadoros: Me 'gave din ho poa echuet.

Eunomia: Ne echuin ket keit ha n'ho po ket selaouet. Ur c'hoar he deus ar gwir da reiñ un ali d'he breur, pa gomz hervez he c'houstiañs, evit e vad, hag evit he mad ivez.

Megadoros: Mat! Grit ho sarmon.

Eunomia: Va breur, n'oc'h mui yaouank. Ha me n'on ket yaouank kennebeut. Me a zo intañvez, ha c'hwi paotr yaouank kozh. Poent eo deoc'h dimeziñ.

Megadoros: Amzer 'zo!

Eunomia: Nann, n'eus ket amzer. Goude marv va fried, on deuet amañ da zerc'hel ho tiegezh. Me a gave din ne vije nemet evit c'hwec'h miz, lakaomp ur bloaz. Met dek vloaz a zo tremenet, ha n'hoc'h eus ket kemeret, na zoken klasket ur wreg.

Megadoros: Me en em gav mat evel m'emaon.

Eunomia: Nemet me ne ran ket. Klevit 'ta, n'eo ket yaouankaat eo a ran. Mont a ran skuizh. Mall am eus mont da vevañ va-unan, en ti bihan am eus, da gaout peoc'h e-pad va c'hozhni. Un tammig peadra am eus, evel ouzoc'h, daoust n'on ket ken pinvidik ha c'hwi. Bremañ e lavaran deoc'h krenn-ha-krak ne c'hortozin ket.

Megadoros: Piv a vir ouzhoc'h, Eunomia?

Eunomia: Piv a vir ouzhin? Piv a vir ouzhin? C'hwi, Megadoros, a vir ouzhin, peogwir ne fell ket deoc'h dimeziñ.

Megadoros: Lakaat ur gordenn em c'herc'henn, evit terriñ ho nask!

Eunomia: Ur gordenn en ho kerc'henn! Ha barnet e vez un den d'ar marv da zeiz e eured? Sellit ouzh ho mignoned, a zo holl dimezet.

Megadoros: Ya, sellout a ran ouzh va mignoned, hag ar pezh a welan ne ro ket din kalz a c'hoant da zimeziñ.

Eunomia: Diotach! Me a c'hell reiñ deoc'h anvioù un dousenn a vaouezed dereat. N'hoc'h eus nemet ober ur sin gant ho piz bihan da ne vem pehini anezho, hag e teuio laouen davedoc'h. Maouezed eus ho oad, pinvidik evel doc'h, hegarat, karantezus, tamm ebet divalav...

Megadoros: Perak ne glaskit ket ur wreg d'ho mab Likonides, e-lec'h dont da derriñ va fenn?

Eunomia: Va mab Likonides a gavo ur wreg, bezit dinec'h, ha buan c'hoazh, mar anavezan anezhañ. Met n'eo ket gant va mab emañ ar gaoz. C'hwi eo a rank dimeziñ.

Megadoros: Eunomia, me n'on ket sot a-walc'h da zimeziñ gant ur vaouez eus va oad, pinvidik, ha pa vefe hegarat ha karantezus ha brav. N'em eus ket ezhomm eus un itron a fello dezhi kaout un ti kaer, ha dilhad kaer, ha servijerien e-leizh, hag ur c'harroñs, ha reiñ banvezioù bras, hag huchal din deiz-noz e c'hallan reiñ kement-se dezhi gant hec'h argourou. Me a zo un den sioul, Eunomia... hag ez an da lavarout deoc'h un dra a souezho ac'hanoc'h.

Eunomia: Petra 'ta?

Megadoros: Ur c'heloù bras. Ne felle ket din menegiñ deoc'h an dra-se, gant aon na vec'h fachet.

Eunomia: Lavarit atav.

Megadoros: Me a zo o vont da zimeziñ.

Eunomia (sabatuet): Farsal a rit!

Megadoros: Biskoazh n'on bet ken sirius em buhez.

Eunomia (o kroaziañ he divrec'h): C'hwi a zo o vont da zimeziñ, hag

hoc'h eus lezet ac'hanon d'ober sarmonioù deoc'h, evel a lavarit ha da uzañ va zeod...

Megadoros: Kit! Grit ur sarmon c'hoazh... Prest on da selaou.

Eunomia: Ne rin ket a sarmon. C'hwi a zo o vont da zimeziñ! Mat! Gant piv?

Megadoros: A a! Aze emañ an dalc'h!... Anaout a rit an den a zo o chom en ti e-kichen, Euklio?

Eunomia: Un den onest eo.

Megadoros: Ur verc'h en deus.

Eunomia: Faedria?

Megadoros: Ya, Faedria. Hounnezh eo ar plac'h a fell din kaout da wreg.

Ur plac'h dereat, he deus bevet atav er baourentez, ha na vo ket fougeüs evel unan eus hoc'h itronezed kaer... O, me 'oar eo yaouank-flamm, hag ez on kozh a-walc'h da vevañ he zad... Na lavarit tra?

Eunomia: Nann, ne lavaran tra. Lavaret em eus a-walc'h. C'hwi a zo en oad da c'houzout petra hoc'h eus d'ober.

Eunomia, feuket, a zistro en ti. Megadoros a bella goustadik, evel un den beuzet en e soñjoù, betek don al leurenn. Euklio a zeu war ar rakleur.

Euklio (outañ e-unan): Me a ouie em bije graet tro wenn. Koulz e vije din chom er gêr. Ne vo ingalet an arc'hant nemet warc'hoazh. Met an dud a zo bet hegarat... re hegarat... Souezhus eo. Abaoe ma'm eus kavet ar podad aour-se e tiskouez an holl doujañs em c'heñver. Lavaret e ve e ouzont. An aour, a lavarer, n'en deus ket a c'hwez. Daoust avat ha c'hwez an aour a zo peg ouzhin? Daoust hag e welont un dra bennak merket war va dremm? Tud a anavezan a-vec'h a deu bremañ davedon. (*O trevezañ an dud*) "Ha penaos ez a ar bed ganeoc'h, Aotrou Euklio? Esper am eus ez oc'h yac'h." ...Foci! Me a gasfe an holl glufaned-se da sotal!

Euklio a dosta ouzh e di. Megadoros a ya davetañ.

Megadoros (hegarat, o tigeriñ e zivrec'h): Ha penaos ez a ar bed ganeoc'h, Aotrou Euklio? Esper am eus ez oc'h yac'h.

Euklio (moulbennek): O, c'hwi eo, Aotrou Megadoros.

Megadoros: Fachet oc'h?

Euklio: Ya, fachet, gant ar vizer hag ar baourentez. A-boan ma'm eus a-walc'h da lakaat ur greunenn vara dindan va dent, hag ur verc'h da vevañ war ar marc'had!

Megadoros: Ho merc'h a zimezo, Aotrou Euklio.

Euklio: Dimeziñ! Dimeziñ! Ha penaos e timezfe va merc'h? N'em eus ket a argourou da reiñ dezhi.

Megadoros: Sur-mat e kavot unan bennak d'ho sikour.

Euklio: Unan bennak da brestañ din arc'hant? Hennezh a ve ur genaoueg avat, peogwir ne vin biken evit rentañ.

Megadoros: Me a sikourfe ac'hanoc'h a galon vat.

Euklio (a-gostez): Arc'hant en e zorn, hag e veg digor-bras, prest da lonkañ va aour! (*Da Vegadoros*) Nann, trugarez deoc'h, Aotrou Megadoros, ne fell ket din kaout sikour. (*Tostaat a ra ouzh e zor.*)

Megadoros: Aotrou Euklio, mar plij, selaouit ganin. Un dra bennak am eus da lavarout deoc'h, hag a zo a bouez bras evidomp hon-daou.

Euklio: Digarezit ac'hanon. Distreñ a rin bremaik.

Euklio a zibrenn e zor hag a ya en ti.

Megadoros (outañ e-unan): Pebezh den iskis! Ar baourentez eo a ra dezhañ bezañ kintus. Pa ginnigin dezhañ dimeziñ gant e verc'h, sur on e kredo e fell din farsal... N'em eus ket kement a c'hoant va-unan da zimeziñ... Nemet n'on mui evit gouzañv va c'hoar Eunomia, atav o c'hourdrouz hag o klemm!... Ar plac'h a zo koantik koulskoude... Ha fur eo d'un den o vont war an oad kemer ur wreg ken yaouank?... Ma! Lavaret em eus e timezfen gant Faedria... Ya, koantik eo, kaer zoken...

En ur gomz ez eo pellaet un tammig diouzh an ti. Euklio a zeu er-maez.

Euklio (a-gostez): Mat eo! Ar podad aour a zo atav aze, ha Stafila n'he deus ket ya gwelet. (*O c'hervel Megadoros*) He! Aotrou Megadoros, petra hoc'h eus da lavarout din?

Megadoros: Aotrou, va anaout a rit?

Euklio: Ya, hoc'h anaout a ran.

Megadoros: Gouzout a rit ez on a lignez vat.

Euklio: Gouzout a ran.

Megadoros: Hag ez on... lakaomp... pinvidik.

Euklio: Krediñ a ran.

Megadoros: Hag e c'haller kaout fiziañs ennon.

Euklio (a-gostez): Emañ war-lerc'h va aour. (*Uhel*) Ma! Petra 'c'hallan ober evidoc'h?

Megadoros: Aotrou, un dra a vank din c'hoazh. N'on mui yaouank. Ha padal on chomet dizimez... Ur verc'h hoc'h eus... Me 'garfe kaout an enor da zimeziñ gant ho merc'h.

Euklio (a-gostez): Kompren a ran: va merc'h, ha va aour ganti. (*Uhel*)

N'eo ket brav, Aotrou, un den pinvidik ober goap eus un den paour.

Megadoros: M'hen tou deoc'h, Aotrou Euklio, ne glaskan ket ober goap. Ho merc'h a blij din.

Euklio (a-gostez): Ha va aour a ra ivez! (*Uhel*) Lavaret em eus deoc'h, va merc'h ne zimezo ket. N'em eus ket ur gwenneg da reiñ dezhi.

Megadoros: Ha piv a lavar deoc'h e c'houlennan argourou? Ne c'houlennan ket ur gwenneg. Ne c'houlennan ket un diner. Roit din ho merc'h. A-walc'h e vo.

Euklio: Me 'gave din e kredec'h em boa arc'hant kuzhet tu bennak.

Megadoros: Arc'hant kuzhet? Nann, Aotrou, me 'oar ez oc'h un den leal, onest, kalonek da zougen ar baourentez. Me 'oar n'eo ket un dizenor bezañ paour. Me 'oar...

Euklio: A-walc'h! Va merc'h a zo deoc'h.

Megadoros: Tonket?

Euklio: Tonket! (*O skrijañ a-greiz-holl*) Siwazh! Ha me ne soñjen ket! Nann, Aotrou, n'oc'h ket evit dimeziñ gant va merc'h.

Megadoros: Petra 'zo c'hoazh?

Euklio: Pa zimez ur verc'h, e ti he zad eo e tleer ober ar fest-eured. Hag he zad eo a rank paeañ ar mizoù!

Megadoros: Bezit dinec'h. Graet e vo ar fest-eured en ho ti. An dud a gavo iskis ma ne virer ket ar c'hustum. Met ganin-me eo e vo paeet ar mizoù. Me a gaso boued d'ho ti, ha keginerien, ha servijerien, ha kement tra a zo ret.

Euklio: Mat eo neuze. Pegoulz e vo graet an eured?

Megadoros: Diouzhtu, mar kirit.

Euklio: Emañ va merc'h o tremen an hafiv war ar maez, e ti he moereb. Ez an da gemenn dezhi dont en-dro. Bez' e c'hallo bezañ amañ a-benn tri devezh.

Megadoros: A-benn tri devezh e vo prest pep tra! Mont a ran bremañ da reiñ ar c'heloù mat da'm c'hoar.

Euklio: Ya, kenavo!

Megadoros (o vont etrezek e di): Hag ho trugarekaat a ran.

Euklio: N'eus ket ezhomm.

Megadoros: Kenavo!

Megadoros a ya en e di.

Euklio: Ne oar ket em eus arc'hant kuzhet! N'on ket ken sur-se. Ne vem. (*O skrijañ hag o lakaat e zorn d'e skouarn*) Petra eo se? Me 'gred e

klevan trouz ur bal o furchal an douar em porzh! UI laer!... Nann!
Stafila eo, o terrñ c'hoazh ur plad pe ur skudell! Deomp da welout...
O! Va fodad aour! Va fodad aour!
Mont a ra buan en e di.

II

*An eil antronoz, mintin abred. Emañ an heol o sevel war ar blasenn,
a chom goull e-pad ur pennad.*

*Neuze e weler daou baotr yaouank o tont. Unan a zo Likonides, mab
Eunomia. Egile a zo e sklav, Kario.*

Likonides: Erru omp. An ti-mañ azo ti va eontr Megadoros. Hag an ti-
se a zo ti tad Faedria. Ret e vo dit klask gouzout ha gwir eo ar brud
a red, emañ va eontr e soñj dimeziñ ganti warc'hoazh.

Kario: Perak ne glaskit ket hoc'h-unan?

Likonides: Gra ar pezh a lavaran dit. Me ne fell ket din bezañ gwelet.
Den ebet n'anavez ac'hanout amañ. Aczet e vo dit ober goulennoù.
Kerkent ha ma'z po klevet un dra bennak, deus da reiñ keloù din.
Distreiñ a ran bremañ davet Faedria. Ouzh da c'hortoz e vimp en
davam m'hon eus lezet anezhi. Kavout a ri an hent?

Kario: Bezit dinec'h.

Likonides a ya kuit. Kario a azez war ar menk e-kichen an templ.

Kario: Mat! Abaoe ur sizhun m'on bet prenet da sklav gant ar paotr
yaouank-se, Likonides, n'em eus ket bet amzer da enoeñ. Paotr mat
eo, ha me 'zo paotr mat ivez. Ha fellout a ra din chom gantañ ha bezañ
ur sklav mat, peogwir eo va micher. Pebezh abadenn avat! Da
gantañ, lakaat ar plac'h yaouank-se, Faedria, da achap diouzh ti he
moereb! Bremañ, beajñ hon-tri e-pad an noz da zont amañ... Va
mestr a fell dezhañ dimeziñ gant ar plac'h. Nemet e rank kaout aotre
digant he zad. Ha setu a-greiz-holl ma klevomp en deus prometet reiñ
e verc'h... da biv? ...da eontr va mestr! Unan anvet Megadoros...
Me a zo ur paotr diwar ar maez, hag atav em eus bet c'hoant da vont
e kêr... Ne ouien ket e vijen deuet e-giz-se, en noz du-dall... Nann,
n'emañ mui noz. Savet eo an heol. An dud n'int ket savet c'hoazh.
Gwir eo ar pezh a lavarer. Tud kêr a zo feneanted. Ar gouerien d'an
cur-mañ... Alo! Unan bennak!... Gwelloc'h din mont da guzhat!

*Kario a sav prim diwar ar menk hag a ya da guzhat a-dreñv an templ.
E-keit-se, dor ti Euklio a zo bet disparlet, hag Euklio a zeu er-maez,*

*o tougen un dra bennak paket en un torchouer. Sellout a ra a dro-war-dro
da welout ha n'eus nikun war ar blasenn.*

Euklio: N'eus den ebet. O perak, perak em eus asantet lezel ober ar fest-
eured du-mañ? Koulz e vije bet ober ar fest-se e ti Megadoros. Me ne
ran forzh eus ar c'hustum nag eus an teodoù fall. Hiziv e vo leun va
zi a servijerien, a vicherourien, a geginerien, a varc'hadourien, prest
da laerezh kement tra a gouezho dindan o dom. Kavet e vo buan an
toull-kuzh... Ha neuze, va merc'h Faedria ivez a zeuio en-dro. Iskis
eo zoken ne vije ket deuet c'hoazh... (*O pokat d'an torchouer*) O, va
fodad aour, va fodad aour karet!... N'on ket evit mirout ac'hanout a-
hed an devezh dindan va c'hazel... Me 'oar petra 'rin. Kuzhat va aour
e templ an doueez Feiz, dindan an aoter. Den ebet ne gredo mont da
furchal eno. Douar santel eo. (*Mont a ra da stouñ dirak an templ*) Feiz,
doueez Feiz, ennout-te e fizian va fortun, keit ha ma pado an eured.
Feiz, Feiz vat, feiz am eus ennout. Bez madelezhus e-kefiver da
servijer paour. (*Mont a ra en templ gant ar pod, ha dont er-maez
damc'houde, goull e zaouarn*) Setu! Kenavo, va zeñzor! Kenavo, va
buhez! Chom sioul aze, dindan evezh an doueez!

*Euklio a zistro d'e di. Kerkent e teu Kario eus al lec'h ma oa aet da
guzhat.*

Kario: Doueed an Neñv, petra am eus klevet? An den kozh en deus kuzhet
ur podad aour en templ! Templ an doueez Feiz! Satordellik, Feiz, Feiz
vat, feiz am eus ennout ivez, feiz am eus e lakai ac'hanon da vezañ
pinvidik... Hennezh eo tad ar plac'h Faedria, muiañ-karet va mestr...
Ha va mestr a vo e vab-kaer, esper am eus, dizalc... An arc'hant a
chomo en tiegezh... N'eo ket tre laerezh eta. (*Mont a ra en templ, ha
dont en-dro gant ar pakad bet lezet eno gant Euklio. E lakaat a ra war
ar menk. Lemel a ra an torchouer, dizoleiñ ar pod, ha sellout e-barzh*)
Doueed an Neñv hag an Ifern! Aour, aour, netra nemet pezhioù aour!
Me 'zo pinvidik! Ar sklav Kario a zo aet da vondian!... Ha bremañ
kuit!... Aet eo sec'h va c'horzailhenn. Kentañ a rin a vo prenañ ur
chopinad gwin... da evañ da'z yec'hed, Feiz, Feiz vat... da evañ da'z
yec'hed!

*Kario a skamp kuit, ar pod gantañ e pleg e gazel. Euklio a zeu er-maez
eus e di.*

Euklio: Klevet em eus ur vran o koagal. Ret din mont da welout... Me
'gav din n'em eus ket poulzet ar pod don a-walc'h dindan an aoter.
(*Mont a ra en templ, ha dont er-maez*) Echu eo! Mervel a ran! Ne

ouzon ket war be du treiñ, na da belec'h mont!... Harz al laer! Harz al laer!... Herzel piv?... Ne ouzon ket gant piv eo aet va aour!... Ne ouzon ket petra ober! Ne ouzon mui piv on!... Tud vat, sikourit ac'hanon! C'hwi, Aotrou, ur penn onest hoc'h eus! Ha c'hwi, Itron, me 'zo sur eo ho kalon leun a vadelezh!... Petra 'lavarant?... N'eus den ebet amañ... Eo, bez' ez eus tud... tud e-leizh... Laeron, laeron holl... C'hoarzhin goap a reont din... Pennoù a welan a dro-war-dro o c'hoarzhin... Gant pehini ac'hanoc'h emañ va aour?... Piv en deus skrapet va fortun?... Se a zo gwashoc'h eget diregiñ va c'hroc'hen diwar va c'hein!... Bremañ e rankan bevañ en dienez, mont da glask va bara, ha sur-mat mervel gant an naon!... Ha petra eo din ar vuhez hep va zefizor? Dioueret em eus kement dudi a c'hell un den kaout war an douar evit mirout va feadra, hag unan bennak a zo bremañ o tispign va aour da gaout e walc'h a blijadur... Hounnezh eo ar blanedenn n'on ket evit gouzañv... evit gouzañv... evit gouzañv!

Euklio a ya da gluchañ war ar menk, e benn sanket kuzhet en e zivrec'h. Likonides a zeu tre.

Likonides: He! Kario! Kollet eo da benn ganit? Perak emañ o vlejall evel-se? (*Gwelout a ra Euklio*) Petra eo se? Lavaret e vefe Euklio... Nec'het-marv eo ar paour kaczh den. Klevet en deus moarvat eo achapet e verc'h diouzh ti he moereb.

Euklio (*o sevel e benn*): Piv 'zo aze?

Likonides: Un den maleürus, Aotrou.

Euklio: Maleürus! N'oc'h ket maleürusoc'h egedon, den yaouank.

Likonides: Ho pet kalon!

Euklio: Kalon! Ha penaos e c'hallan-me kaout kalon, gant ar c'holl am eus graet.

Likonides: Me 'oar, Aotrou, peseurt koll hoc'h eus graet. Ha me 'zo gouest d'ho koffortiñ ivez. Hen anzav a ran krenn-ha-krak: me eo al laer.

Euklio (*sebezet*): C'hwi, al laer!

Likonides: Ya, Aotrou. Kablus on, kablus-bras.

Euklio: N'em boa graet droug ebet deoc'h, den yaouank. Pe zigarez ho poa da'm rivinañ, ha da rivinañ va ziegezh?

Likonides: An doueed eo o deus lakaet an teñzor-se war va hent evit temptañ ac'hanon.

Euklio: Penaos hoc'h eus gallet ober seurt torfed?

Likonides: Siwazh, dre garantez!

Euklio: Karantez! An holl laeron a gar ar madoù a laeront, n'eo ket 'ta?

Likonides: Ho pet truez ouzhin!

Euklio: Truez ouzhoc'h! Rentit din ar pezh hoc'h eus laeret diganin, pe e vo gwelet!

Likonides: Aotrou, anzavet em eus va zorfed. Lavaret em eus deoc'h ez on kablus. Hogen me ho ped hag hoc'h asped, lezit ganin an teñzor am eus kemeret. Anaoudek e vin en ho keñver bep eur ha bep momed eus va buhez. Bezit dinec'h, diwallet-mat e vo ganin, betek va huanad diwezhañ.

Euklio: O, o! Diwallet-mat e vo ganeoc'h, betek ho huanad diwezhañ! Ha klevet ez eus bet biskoazh seurt divergontiz? Me a zesko deoc'h, kañfard, ober goap ac'hanon! Archerien a zo, ha barnerien! Hag un toull-bac'h, evit laeron eveldoc'h! Rentit din ar pezh hoc'h eus laeret, diouzhtu!

Likonides: Met, Aotrou, forzh penaos, ne vo ket miret ganeoc'h.

Euklio: Ne vo ket miret ganin! En dro-mañ e vo miret, ha miret-mat, m'hoc'h asur.

Likonides: Ne vo ket. Me a oare vo roet ho merc'h ganeoc'h warc'hoazh da'm eontr Megadoros.

Euklio: Petra e teu va merc'h d'ober en afer?

Likonides: Laeret em eus ho merc'h diganeoc'h. N'em eus graet droug ebet dezhi. Me a fell din dimeziñ ganti hag hi a fell dezhi dimeziñ ganin.

Euklio: Laeret hoc'h eus va merc'h... ha va aour?

Likonides: Hoc'h aour?

Euklio: Emaoc'h o paouez lavarout din hoc'h eus laeret va fodad aour am boa kuzhet aze e templ an doueez Feiz!

Likonides: Me! Emaon o paouez lavarout deoc'h eo deuet ho merc'h ganin diouzh ti he moereb. Ne ouzon mann diwar-benn ho podad aour.

Euklio: Trellet eo va daoulagad! Trellet eo va spered! Ne ouzon mui petra 'glevan ne petra 'lavarant! Ne ouzon mui petra 'c'hoarvez! Mont a ran d'ar gêr. Daoust hag huñvreal a ran? Marteze emañ va fodad aour atav er porzh dindan ar maen.

Euklio a dro kein trumm da Likonides, hag a ya prim-ha-prim d' e di evel un den pennfollet.

Likonides: Ar paotr kozh a zo trelatet gant ar glac'har. Pe en e eil bugaleaj eo kouezhet marteze.

Kario ar sklav a zeu tre, atav gantañ ar podad aour paket en torchouer.

Kario: C'hwi eo, va mestr! Edon o klask ac'hanoc'h. Fellout a rae din mont d'an davam d'ho kaout. Met kollet em eus va hent. Ha dre forzh treiñ dre ar ruioù, on erru amañ adarre.

Likonides: Petra 'zo aze ganit dindan da gazel?

Kario: A, a! (*O c'hoarzhin*) Un dra am eus laeret!

Likonides: Laeret!

Kario: Ya ya, me 'zo laer! Mes me 'zo ul laer onest, onestañ laer a vale dindan an heol! Kerkent ha ma'm eus kavet an dra-mañ, on bet flemmet.

Likonides: Flemmet gant un naer?

Kario: Nann, flemmet gant va c'houstiañs. "Kario," he deus lavaret din, "Kario, te 'zo ur sklav. Ha kement tra a vez kavet gant ur sklav a zo d'e vestr. Kae diouzhtu da gas ar podad aour-mañ da'z mestr Likonides."

Likonides: Ur podad aour!

Kario: Ha krediñ a rafec'h? An den kozh, tad an dimezell Feadria, am eus gwelet o lakaat ar pod-mañ en templ bihan a zo aze. Aet eo kuit neuze, ha me am eus tapet ar pod. Ne oa ket diaes. (*En ur gomz e lam an torchouer diwar ar pod, a laka war ar menk*) Sellit!

Likonides (*o sellout*): Aour!

Kario: Ya, pezhioù aour, forzh pegement. N'em eus ket kontet anezho. Mes n'em eus kemeret hini ebet. Furchal ac'hanon a c'hellit mar kirit.

Likonides: Kario, deomp diouzhtu da rentañ e deñzor d'an den kaezh. *Kario a zibrad ar pod hag a gerzh gant Likonides etrezek ti Euklio.*

Kario: Ne vin ket fustet na taolet en toull-bac'h da vihanañ?

Likonides (*o chom a-sav hag o lakaat e zorn ouzh e c'hroñj, evel taget-trumm e spered gant ur soñj*): Petra 'lavarez?

Kario: Ez an da skeiñ war an nor.

Likonides (*o herzel outañ*): Gortoz, Kario!... Gortoz!... Deomp d'an davam... Distreiñ a raimp amañ warc'hoazh... Me 'gred, ya, me 'gred em eus kavet ar poell d'ar gudenn! N'eo ket aour hepken, Kario, a zo er pod-mañ. Va eürusted a zo ivez!

Pellaat a reont.

III

Antronoz diouzh ar beure.

Megadoros hag Eunomia, fichet-brav, a zeu er-maez eus o zi.

Eunomia: Nann, va breur, n'on plijet tamm ebet. Tremenet em eus an devezh dec'h e ti hon amezeg o kempenn pep tra evit hoc'h eured, o reiñ urzhioù d'ar vicherourien ha d'ar geginerien. Ha n'em eus ket zoken gwelet mestr an ti. Ne oa eno nemet ar vatezh. An aotrou Euklio, emezi, a oa en em serret en e gambr, ha ne felle ket dezhañ komz ouzh nikun. Hag e verc'h, Faedria, ho pried da zont, n'eo ket deuet. Roud ebet anezho. Hiziv eo deiz an eured, ha n'eus c'hoazh nemedomp hon-daou war vale.

Megadoros: Iskis eo.

Eunomia: Ya, iskis eo! N'em eus gwelet c'hoazh tra iskisoc'h em buhez! Setu ni amañ, gwisket en hon c'haerañ, evel daou c'henaoueg, prest da vont d'an eured, ha den ebet evit hon degemer!

Tri den a weler o tont eus don al leurenn: Likonides, Faedria, hag ar sklav Kario, hemañ o tougen ur sac'h war e skoaz.

Megadoros: A! Setu amañ Faedria!

Eunomia (*souezhet*): Ha va mab Likonides!

Likonides ha Faedria a zeu war-raok. Kario a laka e sac'h war ar menk hag a chom e-kichen.

Likonides ha Faedria en em daol war o daoulin e-harz treid Megadoros.

Likonides: Va eontr, truez!

Eunomia: Petra 'sinifi...?

Likonides: Va eontr, klevit ac'hanon! Arabat deoc'h kounnarif hep bezañ va c'hlevet. Faedria a gar ac'hanon ha me a gar anezhi. Na zimezit ket ganti, me ho ped!

Megadoros (*o kilañ*): Heu! Heu!

Dre ma kil Megadoros, ez a Likonides ha Faedria d'e heul, atav war bennoù o daoulin.

Likonides: Pell 'zo e tlejen bezañ aet da gomz ouzhoc'h, kerkent ha ma'm eus klevet ho poa goulennet Faedria digant he zad. Met ne greden ket.

Megadoros: Heu! Heu!

Eunomia (*da Megadoros*): Heu heu! Heu heu! Ne gavit ken tra da respont? (*Da Likonides*) Va mab, me 'oar ez oc'h en oad da ober

kement a blij ganeoc'h. Ha me n'on nemet un intañvez, ha n'em eus ket ar gwir da c'hourc'hemenn. Met me a zo ho mamm atav. Ha me 'gav din eo ho tlead kemer va ali. Ar pezh a zo graet a zo graet. Pep tra a zo renket etre va breur ha tad ar plac'h-mañ. Mil boan am eus kemeret da aozañ ar fest-eured, ha ne fell ket din e ve poan gollet. Savit ho-taou! C'hwi, va mab, deuit en ti evit kaozeal ganimp. Ha c'hwi, plac'h yaouank, it da di ho tad.

Likonides ha Faedria a sav.

Dor ti Euklio a zigor, hag ar vatezh kozh Stafila a zeu er-maez, ur valaenn en he dorn, o skubañ leur ar porched.

Stafila (o welout Faedria hag o lezel he balaenn da gouezhañ gant an eston) Faedria!

Eunomia (da Stafila): Pelec'h emañ ho mestr?

Stafila: Va mestr n'eo ket savet c'hoazh. A-hed an noz em eus klevet anezhañ o roc'hal war e wele, e-lec'h poumen dre an ti evel ma ra atav. (*Da Faedria*) Met c'hwi, Faedria, petra 'zo c'hoarvezet ganeoc'h, plac'hig kaezh?

Euklio a zeu er-maez eus e di, en ur frotañ e zaoulagad evel un den a-vec'h dihunet.

Euklio (o sellout a dro-war-dro): Nag a dud amañ! Pet eur eo? Chomet on diwezhat da gousket. (*Da Stafila*) Perak n'hoc'h eus ket va dihunet? (*Da Megadoros*) Echu eo an eured?

Likonides ha Faedria en em daol d'an daoulin e-harz e dreid.

Likonides: Aotrou Euklio, truez!

Euklio (o kilañ): Petra 'fell d'an daou-mañ?

Likonides ha Faedria en em ruz war o daoulin d'e heul.

Likonides: Klevit ac'hanon, Aotrou Euklio! C'hwi 'oar e karan ho merc'h.

Euklio: Petra 'ra se din?

Faedria a dosta c'hoazh d'he zad, astennet he divrec'h. Euklio a hej anezhi kuit.

Likonides (o sevel): Savit, Faedria. (*Faedria a sav*) Aotrou Euklio, an enor am eus da c'houlenn ho merc'h diganeoc'h da vezañ va fried.

Megadoros (o tont war-raok): An enor-se a zo bet roet din dec'h, Aotrou Euklio, soñj hoc'h eus?

Euklio: Soñj am eus.

Megadoros: Asantet em eus kemer anezhi hep argourou, gwir eo?

Euklio: Gwir eo.

Megadoros: Pourchaset em eus kement tra a oa ret d'ober an eured.

Euklio: Gwir eo.

Megadoros: Ho merc'h a zo din eta.

Euklio: Gwir eo.

Megadoros: Hogen lavaret ho poa din edo ho merc'h war ar maez, e ti he moereb. Ha gouzout a raec'h e oa-hi gant va niz?

Euklio: Ne ouien ket.

Megadoros: N'em eus mui ezhomm anezhi.

Eunomia: Megadoros!

Megadoros: Tavit, va c'hoar! (*Da Euklio*) Ur verc'h a zo evel ur podad aour. Torret ar pod, e ruih an aour er-maez, ha ne chom mui nemet an darbod.

Euklio (o tremen e zorn war e dal): Ur podad aour! Ur podad aour! (*Bale a ra evel un den en un huñvre*) Va fodad aour! (*O treiñ kounnaret ouzh Megadoros*) Kavet hoc'h eus va fodad aour?

Megadoros: Kavet em eus... petra?

Likonides: Ne ran forzh eus an dismegañs a ra va eontr war va muiañ-karet. Nemet an tamall a ra din ha dezhi n'eo ket gwir. Bezet pe vezet, va eontr en deus diskleriet dirak an holl dud a zo amañ ne felle mui dezhañ dimezif da Faedria. (*Da Euklio*) Aotrou, mar roit din aotre da zimezif gant ho merc'h, e c'hallan resteurel deoc'h ho podad aour.

Euklio: Pelec'h emañ?

Likonides: Reiñ a rit din ho merc'h?

Euklio: Ya, ya, evel just... Pelec'h emañ?

Likonides ha Faedria a dosta an eil d'egile. En em vriata a reont.

Likonides: Faedria!

Euklio: Pelec'h emañ va fodad aour?

Likonides a ra sin d'e sklav Kario, a denn ar pod eus e sac'h hag hen lakaat dirak Euklio. Euklio a dosta d'ar pod, teoget, evel pa vefe o vont d'e vriata.

Stafila a dosta d'he zro.

Stafila (o sellout pizh ouzh ar pod): Hennezh eo! Hennezh eo! Faedria, an aour-se a zo deoc'h!

Euklio (o kregiñ er pod): Din-me eo ar pod-mañ!

Stafila: Faedria, ho tad-kozh, tad ho mamm, war e wele a varv, en deus fiziet ar pod-se en e verc'h. Me oa eno. "Evit va verc'h-vihan, Faedria," emezañ, "da reiñ dezhi da argourou en deiz ma timezo. Kuzhit mat anezhañ. Diwallit na gouezho etre krabanoù Euklio ho

pried." Ho mamm, Faedria, he deus touet d'he zad e vije graet e volonte. Kuzhet he deus ar pod, ne ouzon ket pelec'h, siwazh. Hag ar vaouez kaezh d'he zro a zo aet da anaon.

Euklio: Gevier!

Stafila (da Euklio): Gwelet em eus ho kwreg o kaout ar podad aour digant he zad. Klevet em eus anezhi o touiñ, dre an doueez Feiz, a zo he santual aze, e vije sentet outañ.

Euklio (o skrijañ): An doueez... Feiz!

Stafila: An doueez Feiz!

Euklio a gerzh en ur drabidellañ gant ar pod betek an templ, an holl o sellout outañ souezhet, ha neuze o vont war e lerc'h.

Euklio: Feiz, kemerit an aour-mañ, rak leskiñ a ra va bizied evel tan. Abaoe tri miz ma'm eus e gavet, n'on ket evit kousket banne. Kompren a ran bremañ. Kompren a ran pep tra. Me a oa un den milliget.

Euklio a stou da lakaat ar pod war dreuzoù an templ, hag a chom stouet, evel skoet gant ur barrad.

Eunomia: Daoust hag unan ac'hanoc'h en defe ar vadelezh da ziskleriañ din petra 'c'hoarvez?

Likonides: Diwezhatoc'h, va mamm. Da gentañ, ober va eured!

Megadoros (da Likonides): An traoù a zo prest, va faotr, e ti Euklio, paeet gant va arc'hant. Me a ro anezho dit a galon vat.

Likonides: Ho trugarekaat, va eontr, hag ho pediñ a ran d'ar fest.

Megadoros: Mont a rin.

Eunomia: Den ebet ne bed ac'hanon?

Likonides: Pedet oc'h ivez, va mamm.

Fleütadeg a glever a-bell.

Stafila: Emañ ar sonerien o tont.

Likonides: Ne vank nemet tad ar plac'h nevez. (*O vont betek Euklio, hag o lakaat e zorn war e skoaz*) Deuit, va zad-kaer.

Euklio (o sevel gant poan): Dont da belec'h?

Likonides: D'ho ti, da'm eured. Ezhomm a zo ac'hanoc'h. (*O kinnig kemer ar pod*) Me a zougo ar pod. Re bounner eo evidoc'h.

Euklio: Mont a ran. War un diviz avat: ne fell ket din ez afe an aour-se ken e-barzh va zi.

Likonides: Menel a raio neuze, da c'hortoz, e karg an doueez Feiz. Kario! Te a chomo amañ da ziwall.

Megadoros: D'an eured! D'an eured!

An holl a ya e ti Euklio. Ne chom nemet Kario e-kichen an templ.
Kario: Ya, me a chomo amañ gant an doueez Feiz. Gwelloc'h daou eget unan evit diwall an aour. (*D'an dud a zo o vont en ti*) Mes na zisofijit ket kas va lod eus ar friko!

Embannet evit ar wech kentañ er *Bed Keltiek*, miz Eost 1966

C'HOARIVA

bet savet war-eeun gant Roparz Hemon
— *embannet gant Al Liamm* —

+ **C'hoariva I** [212 pajenn, 45 lur]

(Lina ; Un den a netra ; An tan e ti Kernaspreden ; Dour ar C'halvar ;
Meurlarjez ; Fest al leue lart ; Ur bugel a zo ganet ; Roperzh Emmet ;
Biniaouer ar glav hag an heol)

+ **C'hoariva II** [246 pajenn, 47 lur]

(Ar bank Oaled ; An domad plouz ; An ael aour ; Perig ha Gwi-
gnolig ; Ar gweladenner eus ar stered ; Valerian ha Valerian ; An
Intañvez Barv Glas ; An Diaoul da Ael-Mat ; Bisig, kazh markiz
Landeme)

*Al levrioù-mañ zo da vezañ kavet er stalioù-levrioù mat ha dre lizher
e ti an Dll J. Queillé, 20 rue du Petit-Trotieux 22200 Gwengamp*

